

Educació en la igualtat des de la diferència. Alguns exemples a Mollet del Vallès

Anna Sánchez Sorribes*

Paki de la Villa**

Paraules clau

Coeducació, igualtat, feminisme, gènere, educació, Mollet del Vallès.

Introducció

Al llarg d'aquest volum, hem pogut conèixer com ha estat el sistema educatiu a Mollet en un període de cent cinquanta anys i com cada etapa històrica, econòmica i política caracteritzava també l'escola del moment. Fins arribar a la Segona República, el sistema escolar es caracteritzava per la manca crònica de recursos, la lluita contra l'analfabetisme i l'absentisme escolar i per la discriminació per sexes, és a dir, una educació diferenciada per a nenes i nens que reforçava els papers i rols socialment establerts. Durant la Segona República es va donar una forta empenta cap al model coeducatiu, i l'educació, impulsada per les institucions, va conèixer una perspectiva innovadora arreu del país amb la integració d'alguns dels aspectes impulsats ante-

riorment per pedagogies renovadores com l'Escola Nova o l'Escola Moderna. Amb el cop d'estat de juliol de 1936, la Guerra Civil espanyola i la instauració de la dictadura franquista, l'àmbit de l'ensenyament també va patir un gir radical, que va posar fi als avenços assolits durant el període republicà. En primer lloc, es va anul·lar l'educació laica i el professorat republicà va ser perseguit, depurat i, en molts casos, assassinat¹. També es va suprimir l'ensenyament de qualsevol llengua que no fos el castellà i es va posar fi a l'educació mixta amb la separació entre nens i nenes en tots els centres. Es va restaurar el model més tradicional i reaccionari, basat en els valors del nacionalcatolicisme, valors morals catòlics estrictes i autoritaris. La segregació per sexes a l'escola va ser taxativa, al mateix temps que el feixisme imposava un model ideal de dona submissa i dependent mitjançant organitzacions com la Sección Femenina, branca femenina de la Falange Española encarregada

285

*Historiadora i dinamitzadora de Polítiques d'Igualtat de l'Ajuntament de Mollet del Vallès

**Tècnica auxiliar de Polítiques d'Igualtat, Civisme i Convivència de l'Ajuntament de Mollet del Vallès; igualtat@molletvalles.cat

¹ El cos de mestres republicans va ser el grup de funcionaris més represaliat durant la Guerra Civil i el franquisme, i va constituir un dels col·lectius prioritaris a reprimir durant aquells anys pel seu gran paper transformador i progressista. MORAN BREÑA, C. "Represión contra los maestros en la Guerra Civil", *El País*, 27 de gener de 2003.

d'enquadrar i socialitzar les dones en els valors conservadors i catòlics que el règim franquista propugnava.

A partir de 1970, amb la Llei general d'educació, el sistema educatiu recupera l'ensenyament mixt. En aquest article, posarem de manifest, però, que ni l'escola mixta i ni tan sols el concepte *coeducació* asseguren una veritable igualtat de sexes per construir una plena igualtat en una societat amb una diversitat consolidada i respectada.

1. Les polítiques públiques d'igualtat: els llargs camins cap a la igualtat real

Si en els articles precedents s'ha tractat l'educació a Mollet del Vallès des d'una perspectiva històrica, aquest apartat pretén abordar l'acció educativa des d'una perspectiva de gènere, centrant-nos en algunes de les iniciatives que s'estan impulsant actualment des del consistori municipal en matèria coeducativa i amb l'objectiu de posar fi a les desigualtats entre homes i dones.

Però, abans d'avançar, cal dir que aproximar-nos a la coeducació a Mollet del Vallès ens obliga a partir necessàriament d'un problema inicial: la recurrent confusió entre educació mixta i coeducació, com si es tractessin de conceptes amb un mateix significat. Si bé s'ha d'entendre l'educació conjunta de nenes i nens en una mateixa aula com una fita de gran importància que va posar fi a l'educació segregada per sexes, la coeducació fa referència a una metodologia educativa que va molt més enllà i que té com a objectiu disminuir

els efectes d'una socialització i construcció social que es basa en les desigualtats de gènere. Així doncs, davant una societat patriarcal fonamentada en la discriminació de les dones -entre moltes altres desigualtats que s'entrecreuen i reforcen el mateix sistema- les propostes coeducatives i les pedagogies feministes pretenen, a grans trets, actuar per acabar amb aquestes desigualtats, ja que entenen l'educació com una eina crítica i transformadora de la societat.

Així, ens endinsem en el terreny de la política institucional en matèria d'igualtat, formada per un ampli ventall de mesures i estratègies polítiques destinades a aconseguir una transformació social a favor de la igualtat entre homes i dones. En aquest punt, però, cal aclarir una qüestió: el desenvolupament de polítiques públiques que persegueixen la igualtat efectiva entre homes i dones respon a les propostes i reivindicacions protagonitzades pels moviments feministes en diferents moments, demandes que, de forma progressiva, han forçat les institucions públiques a legislar i implementar accions en aquesta línia.

Per aproximar-nos al context d'aquest desplegament legislatiu, en el cas de l'Estat espanyol ens hem de situar en la dècada dels vuitanta del segle XX, un moment tardà respecte d'altres països del context europeu. La negra nit del franquisme va retardar un procés que ja s'estava desenvolupant en altres indrets i va posar fi a aquelles mesures que el període republicà havia tirat endavant.² En el pla internacional, el principi d'igualtat de dones i homes "s'in-

² Ens referim a tot un seguit de normatives i d'avenços legislatius relacionats amb la igualtat de gènere assolits durant la Segona República (1931-1936/39), alguns dels quals es van aconseguir malgrat les resistències d'amplis sectors polítics i socials. El dret a vot de les dones, per exemple, s'assoleix durant aquest període, entre moltes altres mesures. Així doncs, el franquisme va retardar un procés que s'estava desenvolupant en el context europeu, però la seva instauració anys abans -després del cop d'estat i de la Guerra Civil- també va significar la fi d'un projecte polític transformador que pretenia avançar en matèria d'igualtat.

corpora a l'esfera dels drets humans i fonamentals de diferents ordenaments jurídics per esdevenir un pilar bàsic de les societats democràtiques modernes”, i es desenvolupen un seguit de textos jurídics que, tot i reconèixer formalment les desigualtats, no impliquen l'erradicació de les discriminacions de manera real.³ A més a més, cal comptar amb un conjunt de marcs normatius europeu, estatal, autonòmic i, finalment, local. Normatives que es troben en constant evolució i adaptació a les noves exigències socials, que intenten avançar més enllà de la formalitat però que massa sovint acaben depenent de les voluntats polítiques corresponents.

Ens situem en el context que ens ocupa i veiem com el primer govern del PSOE, l'octubre de 1983, crea l'Institut de la Dona i reconeix oficialment en el context espanyol la necessitat d'introduir mesures legals i polítiques específiques en matèria d'igualtat.⁴ S'inicia d'aquesta manera un procés que s'allarga fins als nostres dies i que avança sobretot en el terreny de la igualtat formal, és a dir, en l'afirmació de la igualtat de drets sobre el paper, en lleis i normatives. Els canvis en les mentalitats, en els codis culturals apresos, els mandats de gènere i estereotips i rols de gènere normatius, així com moltes altres transformacions que afecten la vida quotidiana de les dones –entre moltíssimes altres qüestions–, són aspectes que resten pendents i que resulten cabdals per posar fi a la reproducció, legitimació i perpetuació de les desigualtats reals.

Per impulsar mesures i accions concretes, cal fer referència als anomenats

plans d'igualtat, instruments específics formats per un “conjunt ordenat d'objectius i mesures que s'han de portar a terme durant un període de temps concret i que permeten desenvolupar una estratègia integral orientada a millorar i equilibrar la situació de dones i homes en un territori o organització, a partir d'una diagnosi prèvia.”⁵ Aquests plans han estat desenvolupats per les administracions públiques tant en diferents nivells territorials com en diverses àrees i sectors, i existeixen també per a empreses privades i organitzacions. En el cas de Mollet del Vallès, actualment el consistori està impulsant el III Pla d'Igualtat de Gènere, articulat en distintes línies estratègiques i objectius a assolir i desenvolupar mitjançant accions concretes des del 2016 i fins al 2020.

2. Les polítiques d'igualtat en l'àmbit educatiu. De l'escola mixta a la coeducativa

La idea estesa entre la societat que el concepte *coeducació* fa referència a l'educació mixta, genera un miratge de falsa igualtat. Amb això volem dir que, sovint, l'escola mixta és un model encobert que impulsa el que anomenem una *igualtat formal* però que, en realitat, “intenta generalitzar i imposar la cultura i els valors masculins, considerant-los com a universals i òptims”, fa invisibles sabers i valors femenins i esdevé, en conseqüència, “una institució patriarcal i androcèntrica, a la qual assisteixen nenes i nens”.⁶ Això és així perquè vivim immersos en unes societats on els diferents agents de socialització –famílies, mitjans de comunicació, institucions educatives, etc.– reprodu-

³ Institut Català de les Dones (2013)

⁴ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit...*, pàg. 17

⁵ Definició extreta de la web de la Diputació de Barcelona

⁶ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit...*, pàg.19

im i transmetem els codis culturals hegemònics que hem après, on ‘lo masculino está en una posición de poder sobre lo femenino’”.⁷

Si retornem al relat històric, el franquisme havia deixat un panorama desolador pel que fa a l'àmbit educatiu i les propostes pedagògiques, com hem vist anteriorment. Anys i anys de nacionalcatolicisme, de repressió, control i adoctrinament específics sobre les dones havien aprofundit les diferències entre gèneres. Al mateix temps, moltes altres mancances afectaven l'educació, que a partir del 1970 es va anar fent mixta de forma generalitzada a l'Estat espanyol.⁸ El règim va arribar a la seva fi acorralat per uns potents moviments socials que, organitzats en diferents àmbits, van ser capaços de debilitar-lo i sentenciar-lo de mort. L'àmbit educatiu no en va quedar al marge i, des de diversos fronts, com el cas del moviment veïnal, les lluites per la construcció d'escoles, per la disminució de la ràtio d'alumnat per aula, per l'accés a l'educació de les classes treballadores i per una renovació pedagògica van estar presents en molts punts de la geografia catalana, entre moltes altres reivindicacions en què els pares i les mares de l'alumnat també van participar juntament amb el professorat.

En aquest context de greus mancances, durant la transició a la democràcia “els moviments de renovació reclamaven una educació democràtica, igualitària i de qualitat”, però avançar en la coeducació no es va considerar entre

els objectius prioritaris.⁹ Pel que fa a les lluites per incloure aquesta perspectiva dins el sector educatiu, cal reconèixer, per tant, el paper jugat per moltes professionals que, sovint de forma individual i amb pocs suports, van introduir i segueixen introduint pel seu compte la perspectiva de gènere i la coeducació a les aules molt abans que els organismes públics en parlessin.¹⁰

Així doncs, el moviment feminista va protagonitzar aquesta reivindicació. En el cas català, les Primeres Jornades Catalanes de la Dona el maig de 1976 van concloure que “la coeducació era la solució a tots els mals de les dones”,¹¹ entesa encara aleshores com a escola mixta. Va ser durant la dècada següent que es va veure que amb l'educació conjunta de nenes i nens no s'avançava cap a la igualtat real, i per aquesta raó es va iniciar un debat “encara vigent avui, sobre què és i significa la coeducació”.¹² Els anys vuitanta, igualment, són moments fructífers: es creen l'Assemblea de Dones d'Ensenyament i les secretaries de la Dona a diferents sindicats d'ensenyament, al mateix temps que els temes de dones es fan cada vegada més presents en els moviments de renovació pedagògica, les àrees d'educació d'alguns municipis comencen a interessar-se i treballar en la temàtica i moltes investigadores comencen a centrar les seves recerques en la coeducació i el feminisme.¹³

Durant la dècada dels noranta, l'esforç dels anys anteriors continua donant fruits. La reforma educativa de la LOGSE no només defensava l'escola mixta ja

⁷ Martínez I. i Ramírez G. *Des-patriarcalizar y des-colonizar...*, pàg. 82

⁸ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit...*, pàg. 18

⁹ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit...*, pàg. 17

¹⁰ Entrevista a Mercè Otero Vidal, mestra experta en coeducació. “Mercè Otero Vidal: Un mestratge necessari, un mirall imprescindible”. *Inform@ digital*, CCOO ensenyament, 8 de març de 2012, pàg. 3

¹¹ Entrevista a Mercè Otero Vidal, pàg. 3

¹² Entrevista a Mercè Otero Vidal, pàg. 3

¹³ Entrevista a Mercè Otero Vidal, pàgs. 3 - 4

existent, també mostrava la necessitat “de reconsiderar la actividad educativa para eliminar las discriminaciones que en ella se generaban de cara al género femenino”,¹⁴ i constatava la continuïtat de les desigualtats malgrat l’educació conjunta de nenes i nens i la importància de repensar l’educació com a acció transformadora. Els anys posteriors s’incorporaria progressivament la transversalitat de gènere a les polítiques públiques com a estratègia metodològica i, en el cas de l’Estat espanyol, s’intentava introduir explícitament la coeducació dins dels currículums escolars mitjançant l’educació en valors.¹⁵

La resta de camí recorregut fins a l’actualitat ha seguit desenvolupant legislacions i mesures en l’àmbit educatiu en matèria d’igualtat, tot i que les retallades en el context de greu crisi econòmica dels últims anys han perjudicat l’avenç cap a la consecució de resultats satisfactoris, i actualment s’alcen veus que alerten sobre el retrocés que s’experimenta en matèria d’igualtat en la nostra societat, especialment entre la joventut. La Llei orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, de 28 de desembre de 2004, va donar lloc al desenvolupament de multitud de reformes en totes les administracions i determinava diferents mesures per desenvolupar dins del sector educatiu, alhora que donava una gran importància a la sensibilització i la formació com a eines de canvi.¹⁶ La Llei per a la igualtat efectiva de dones i homes, de 22 de març de 2007, també és fonamental en el context de la legislació espanyola i, no cal dir-ho, també

recull articles específics sobre la introducció del principi d’igualtat en les polítiques educatives.¹⁷

A aquest marc general s’hi ha de sumar el sorgiment de legislacions pròpies a les comunitats autònomes, així com el desenvolupament de plans d’igualtat dedicats específicament a l’àmbit educatiu. Al mateix temps, en alguns centres educatius s’estan impulsant plans d’igualtat propis, que ens mostren com la introducció de la coeducació a les aules segueix sent una preocupació per a l’àmbit educatiu, el qual hauria de comptar amb tot el suport institucional necessari per poder continuar treballant en aquesta línia.

3. El III Pla d’Igualtat de Gènere de Mollet del Vallès: algunes accions implementades en l’àmbit educatiu

Algunes de les accions compreses en el III Pla d’Igualtat de Gènere de Mollet del Vallès pretenen potenciar la conscienciació i la sensibilització entre diferents sectors socials de la població, apostant per activitats educatives al voltant de la prevenció de les violències masclistes i d’altres temàtiques relacionades amb l’abordatge de les desigualtats de gènere. Així, s’estan desenvolupant diferents programes en escoles i centres de secundària de la ciutat, entenen que és des de l’àmbit educatiu que cal intervenir per poder anar transformant la realitat de forma progressiva.

En primer lloc, cal fer referència al programa anomenat Estimar no fa mal. Es tracta d’un programa pedagògic orientat a la població jove, que té com a

¹⁴ Guerrero-puerta, L. *La coeducación en España...* pàg. 70

¹⁵ Calatrava, M. *Políticas públicas de igualdad...* pàg. 13

¹⁶ Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere

¹⁷ Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes

propòsit prevenir i eradicar la violència masclista entre aquesta població mitjançant un seguit de dinàmiques de grup projectades específicament a tal efecte. Va ser dissenyat per l'Institut Català de les Dones (ICD) i, des del curs escolar 2014-2015, l'Ajuntament de Mollet del Vallès el va adaptar i oferir als centres de secundària del municipi.

Amb aquesta col·laboració entre els centres docents i l'àmbit de Polítiques d'Igualtat de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, s'impulsa una de les formes de treball més comunes en l'àmbit educatiu del segle XXI: la dinamització col·laborativa entre l'educació no formal i l'educació formal. Una col·laboració que es fa necessària quan l'educació formal es veu abocada a donar resposta a noves i múltiples exigències de la societat i, al mateix temps, l'assistència a les propostes ofertes per l'educació no formal -tallers, seminaris, etc.- és es-

cassa per diversos motius. És així com es veu clarament que, si es vol arribar al màxim nombre de joves de la ciutat, s'ha de fer des de les aules de secundària amb la introducció de temàtiques no incloses expressament als currículums acadèmics.

D'aquesta manera s'ofereix als vuit centres de secundària de la ciutat la possibilitat de rebre els tallers a les aules de tercer d'ESO. Tots els centres accepten la proposta i ho fan d'una manera molt activa, de tal manera que no només obren les portes per rebre les propostes municipals, sinó que els equips docents es presten a participar i generar noves iniciatives que facilitin la reflexió i la sensibilització sobre el tema entre el seu alumnat. Amb aquesta forma de participació, a les aules cada any prenen part del programa unes sis-centes persones de l'alumnat i unes trenta del professorat.

290

Figura 1. Nois i noies dels centres de secundària participen en la lectura del Manifest del 25 de Novembre, en el marc del programa Estimar no fa mal l'any 2017. Font: Ajuntament de Mollet

Amb cada grup de tercer es treballa en quatre sessions, pensades per resultar atractives per a un públic jove: teatre social -on es representen diferents moments de violència masclista en relacions de parella-, i tres tallers més que tracten amb diferents dinàmiques els micromasclismes i les violències invisibles, la construcció dels estereotips de gènere i la desmitificació de l'amor romàntic.

Mantenim la mateixa línia de col·laboració amb els centres de secundària, els quals també participen en la commemoració del 25 de novembre, Dia Internacional contra la Violència vers les Dones, i organitzen activitats que s'inclouen als actes oficials d'aquesta diada, que aglutinen al voltant de set-centes persones entre alumnat i professorat.

Per tal que la joventut pugui continuar amb la feina feta, l'Ajuntament de Mollet del Vallès convida l'alumnat a seguir treballant en el tema fora de les aules, en espais de trobada per als grups d'alumnes que es presenten de forma voluntària, per generar activitats de prevenció i sensibilització a l'entorn de les violències masclistes.

Aquesta experiència ha posat i posa en evidència que, tot i les resistències d'organitzacions tan arrelades com les administracions públiques, les bases de les estructures educatives s'han adaptat als temps socials en què vivim, i s'obren a ser transcendides per les noves exigències de les societats actuals i a deixar entrar programes d'aquest tipus. En contraposició, les cúpules organitzacionals encara caminen cap a la inclusió de la perspectiva de gènere als currículums acadèmics, tal com esta-

bleix la normativa vigent, als articles 2.1.m i 43.1.d de la Llei 12/2009, de 10 juliol, d'educació, que diu que "s'ha d'incorporar la coeducació a tots els nivells i modalitats del sistema educatiu i s'ha d'introduir en la programació educativa i els currículums de tots els nivells, a l'efecte d'afavorir el desenvolupament de les persones al marge dels estereotips i rols en funció del sexe, garantir una orientació acadèmica i professional lliure de biaixos sexistes i androcèntrics i evitar tota discriminació associada al sexe. Així mateix, ha de promoure la investigació en matèria de coeducació i vetllar per incloure-la en els currículums, els llibres de text i els materials educatius".¹⁸

També des de l'àmbit de Polítiques d'Igualtat, l'Ajuntament de Mollet del Vallès enceta una nova línia de treball el 2017, ara orientada als centres de primària del municipi. Aquest nou programa posa en el centre la promoció de la coeducació com "l'acció educadora que potencia la igualtat real d'oportunitats i valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de dones i homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes, homofòbics, bifòbics, transfòbics o androcèntrics ni actituds discriminatòries per raó de sexe, orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere".¹⁹

Amb aquest programa, igual que a secundària, es vol continuar donant suport a l'entorn educatiu per facilitar el treball que asseguri la promoció de la igualtat real entre dones i homes a la nostra societat i influir en els centres educatius per tal que, pas a pas, es vagin generant més i més espais de coeducació real a les aules i en els materials pe-

¹⁸ Generalitat de Catalunya. Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, DOGC núm. 6919, 23/07/2015

¹⁹ Vegeu nota 18

dagògics utilitzats. De nou es vol inspirar i animar el sistema educatiu formal a complir amb la normativa vigent, per a la qual cosa aquesta iniciativa facilita als equips docents materials i formes de fer, i promou espais de discussió a les aules que convidin a crear-ne de nous un cop finalitzada la intervenció que ofereix l'administració local.

La proposta a primària consisteix en dues intervencions de tres sessions cadascuna, als grups de segon i cinquè curs. Majoritàriament s'utilitzen els contes i les dinàmiques de grup per introduir diversos temes a compartir i discutir, que tenen a veure amb els estereotips de gènere, identificació de diferents formes de manifestació de la violència masclista i la garantia dels drets de totes les persones, independentment de la seva identitat i orientació sexual, al mateix temps que s'aprofundeix en el treball de les emocions i en la valoració de les diferències com quelcom positiu, sempre amb l'objectiu de prevenir les violències masclistes enteses en un sentit ampli i incloent, fins i tot, el *bullying*.

Un cop finalitzats els diversos tallers, s'avalua l'experiència i s'ofereix material pedagògic al professorat per tal que, si ho volen, puguin continuar treballant el tema a l'aula per la seva banda.

La pretensió de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, amb aquestes iniciatives, és la de garantir la universalització d'aquests programes a l'educació obligatòria per a tota la població menor del municipi, amb la visió de futur que aquestes iniciatives inspirin a la comunitat educativa a generar plans d'igualtat als centres educatius tal com estableix la llei i que vetllin per la inclusió real de la coeducació a les aules, mitjançant dinàmiques i materials curriculars orientats expressament en aquesta línia.

Igualment, també es pretén promoure un discurs des dels centres educatius que transcendeixi a les llars i a la societat en general i que camini cap al reconeixement real de la igualtat de gènere a la nostra societat.

Ambdues iniciatives -tant la dirigida a secundària com a primària- preveuen també la possibilitat d'adaptar-se a les realitats que es viuen als centres mitjançant la recollida d'elements avaluadors de les activitats dutes a terme, tenint en compte tant les propostes de l'alumnat com les fetes pel personal educatiu dels diferents centres de secundària i escoles.

4. A mode de conclusions. De la coeducació a l'educació feminista

Al llarg d'aquest article ens hem endinsat en qüestions de terminologia i hem mostrat les dificultats a l'hora d'abordar una temàtica com la coeducació, concepte que inclou moltes dimensions i mirades diferents. Formes d'entendre diverses que es corresponen amb uns feminismes conformats també per mirades i anàlisis diverses. El que cal seguir remarquant en aquests apunts finals és que no n'hi ha prou amb aules compartides per a nenes i nens que segueixen el mateix currículum acadèmic, no n'hi ha prou amb els materials didàctics que segueixen usant-se a les aules i que continuen mostrant històries plenes de protagonistes masculins. Aquesta imatge, la de nenes i nens compartint un mateix espai, representa la igualtat formal, no la real. Un miratge que, com dèiem, genera dins la societat una idea generalitzada d'igualtat de drets i oportunitats, mentre les dades disponibles ens mostren una realitat totalment diferent.

Aquest fet resulta enormement problemàtic. Si bé el nivell de mesures i normatives continua desenvolupant-se i

enriquant-se, existeixen molts elements que segueixen perpetuant les desigualtats, que es manifesten de forma subtil i resulten gairebé imperceptibles per a la major part de la població, que assumeix la realitat existent -aquella avalada pels discursos i les identitats hegemòniques-com la norma, com “allò normal”.

Des de l'any 1985 les escoles públiques han de ser mixtes de forma obligatòria però, com hem dit, això no significa que nenes i nens tinguin les mateixes oportunitats malgrat que comparteixin professorat, espais i currículums escolars. Així, la coeducació no només englobaria la demanda de l'educació mixta, sinó que aniria molt més enllà pel que fa a propostes i pràctiques educatives amb l'oposició a “una igualtat uniforme” que homogeneïtza nenes i nens “sota un únic model masculí”.²⁰ Per tant, aquest mètode educatiu que parteix del principi de la igualtat i de la no discriminació per raó de sexe o gènere es basaria també en el dret a la igualtat d'oportunitats independentment de l'origen, el gènere, la classe social o qualsevol altra condició o circumstància social o personal i esdevindria una proposta que es fonamenta en el valor de la diferència com quelcom positiu i imprescindible per a les nostres societats. Es reconeixen així les potencialitats i individualitats de nenes i nens, educant conjuntament en la idea que hi ha diferents mirades i visions del món, diverses experiències i aportacions fetes per persones també diferents, que finalment conformen la realitat col·lectiva. En definitiva, es tracta també de donar valor i reconeixement a la diferència i la diversitat en totes les seves dimensions, qüestionant estereotips establerts i fomentant visions crítiques sobre les realitats que ens

envolten i apoderar les persones per poder transformar-les.

No podem seguir endinsant-nos en les diferents propostes coeducatives, són moltíssimes i s'enriqueixen les unes a les altres. En aquest sentit, ens hem deixat moltíssimes coses a dir, però us animem a seguir aprofundint-hi mitjançant la bibliografia adjunta que, com a mínim, ofereix unes primeres aproximacions a la temàtica.

Durant el text hem presentat també alguns programes impulsats des de l'Àrea d'Igualtat de l'Ajuntament de Mollet del Vallès. Es tracta, tanmateix, de programes que presenten limitacions. Malgrat pretendre que sigui una intervenció a llarg termini, aquesta no resulta suficient sense una major conscienciació i implicació de tota la societat i esdevé, per aquest motiu, una acció aïllada que és contrarestada fàcilment pels missatges masculistes constants i les realitats normatives hegemòniques, les quals segueixen perpetuant les desigualtats i les exclusions. Educar en la igualtat i la no discriminació és cosa de tots i totes i es tracta d'una qüestió que cal treballar de forma quotidiana i que cal incloure de forma transversal en el nostre dia a dia i en els diferents àmbits de la vida, més enllà dels murs dels centres educatius. Es tracta, per tant, de mirar la realitat que ens envolta des d'una altra perspectiva, ja que les desigualtats i les opressions són presents en cada gest i actitud, per petita que sigui. Es tracta, també, de veure'ns a nosaltres mateixes com a reproductores de tot un sistema de valors que hem après i seguim aprenent i que es basa en la desigualtat i en l'opressió d'altres grups socials per diferents motius: gènere, raça, classe social, capacitats, etcètera.

²⁰ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit local...*, pàg. 19

La responsabilitat, però, ha de recaure fonamentalment en les administracions públiques, ja que la possibilitat o no de tirar endavant certes iniciatives o accions concretes dependrà de la voluntat política i del compromís de les diferents instàncies de poder en aquesta matèria, així com de destinar el pressupost necessari perquè es puguin desenvolupar.

Ens queda, per tant, molt camí per recórrer.

5. Bibliografia

Atlánticas. *Revista Internacional de Estudios Feministas* [La Corunya], vol. 2, núm. 1 (2017): *Coeducación: feminismo en acción*

CALATRAVA, M. Á. “Políticas públicas de igualdad en el ámbito de la educación. Balance actual y retos futuros”. *Profesorado. Revista de currículum y formación del profesorado*, vol. 17, núm. 1 (gener-abril de 2013), pàg. 9-27

GUERRERO-PUERTA, L. “La coeducación en España, un paseo por su recorrido histórico”. *II Congreso sobre Desigualdad Social, Económica*

y Educativa en el Siglo XXI, noviembre de 2017, pàg. 68-74.

INSTITUT CATALÀ DE LES DONES. Pla estratègic de polítiques de dones del Govern de la Generalitat de Catalunya, 2012-2015. Generalitat de Catalunya, 2013.

MARTÍNEZ, I. i RAMÍREZ, G. “Des-patriarcalizar y Des-colonizar la Educación. Experiencias para una Formación Feminista del Profesorado”. *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 2017, 6 (2), pàg. 81-95.

MORAN BREÑA, C. “Represión contra los maestros en la Guerra Civil”, *El País*, 27 de gener de 2003. Disponible online:

https://elpais.com/diario/2003/01/27/educacion/1043622001_850215.html

PERAZA, C. i CARRERAS, A. *Coeducar des de l'àmbit local. Una aproximació al concepte de ciutats coeducadores*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2011. (Col·lecció Documents de Treball, Sèrie Igualtat i Ciutadania, 17).

VALLEJO, D. “Mercè Otero Vidal: Un mestratge necessari, un mirall imprescindible”. *Inform@ digital*, CCOO ensenyament, 8 de març de 2012.